

**УДК 005.591.6: 33.021 (477)**

**Черноіванова Г. С.**

кандидат економічних наук, доцент,

докторант, доцент кафедри менеджменту та бізнесу

Харківського національного економічний університету імені С. Кузнеця

**ПОБУДОВА МЕХАНІЗМУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО  
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ : СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО  
ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІЙНОГО АНАЛІЗУ**

**Черноіванова Г.С. Побудова механізму організаційно-економічного забезпечення управління: системний підхід до понятійно-категорійного аналізу.** В статті запропоновано системний підхід до понятійно - категорійного аналізу організаційно-економічного забезпечення з метою побудови відповідного механізму управління; визначено відмінності категорій «механізм організаційно – економічного забезпечення» та «система організаційно-економічного забезпечення»; встановлено взаємозв'язки між ними; упорядковано набір інструментів для організаційно-економічного забезпечення управління; подано авторське трактування категорії організаційно-економічне забезпечення управління.

**Ключові слова:** механізм організаційно-економічного забезпечення; система організаційно-економічного забезпечення; системний підхід, категорійний інструментарій.

**Черноіванова А.С. Построению механизма организационно-экономического обеспечения управления: системный подход к понятийно – категорийному анализу.** В статье предложен системный подход к понятийно - категориальному анализу организационно-экономического обеспечения с

целью построения соответствующего механизма управления; определены различия категорий «механизм организационно - экономического обеспечения» и «система организационно-экономического обеспечения» и установлены взаимосвязи между ними; упорядочен набор инструментов для организационно-экономического обеспечения управления; представлена авторская трактовка категория организационно-экономического обеспечения управления.

**Ключевые слова:** механизм организационно-экономического обеспечения; система организационно – экономического обеспечения; системный подход; категорийный инструментарий.

**Chernoivanova A. S. The construction of the mechanism of organizational and economic management provision: a systematic approach to conceptual-category analysis.** The article suggests a systematic approach to conceptual - categorical analysis of organizational and economic support for the purpose of constructing an appropriate management mechanism; differences in the categories "mechanism of organizational and economic security" and "system of organizational and economic support" are defined and interrelations between them are established; orderly set of tools for organizational and economic management; the author's interpretation of the category of organizational and economic management provision is presented.

**Key words:** mechanism of organizational and economic support; system of organizational and economic support; systems approach; category toolkit.

**Постановка проблеми.** Сучасні економічні процеси в Україні потребують постійного вдосконалення методів та інструментарію управління інноваціями та відповідного механізму організаційно-економічного забезпечення управління інноваціями.

Формування механізму організаційно – економічного забезпечення управління інноваційною діяльністю завжди пов'язано з функціонуванням

системи організаційно - економічного забезпечення управління. Тому особливої уваги заслуговує застосування комплексного системного підходу до побудови механізму організаційно-економічного забезпечення управління з точки зору понятійно - категорійного аналізу як цілісного об'єкта в сучасних умовах, який теж поки відсутній.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Різні аспекти трактування категорій «механізм організаційно-економічного забезпечення» та «система організаційно-економічного забезпечення», урахування їх особливостей та відмінностей, висвітлені в працях таких зарубіжних та українських вчених: Сіменко І. В., Волощук Л. О., Кірсанова В. В., Філіппова С.В., Ковтуненко К. К., Трофимчук В. О., Лепейко Т.І. Так, наприклад, Шевченко В.А. в [1] здійснив узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності категорій «організаційно – економічний механізм» та «система організаційно-економічного забезпечення». Проте автор не визначає відмінностей змісту даних категорій. Волощук Л. О., Кірсанова В. В., Філіппова С.В., у роботі [2] досить ґрунтовано визначили сутність понять «організаційно - економічний механізм» та «система організаційно-економічного забезпечення». Окрім наведених нижче трактувань дефініцій автори підкреслюють, що дані категорії повинні мати свої особливості. Трофимчук В. О. також відокремлює категорію «організаційно - економічний механізм». Але автор на жаль, залишає поза увагою категорію «система організаційно-економічного забезпечення» [3]. Однак у всіх цих роботах єдиної точки зору щодо змісту даних категорій досі немає.

Разом з цим, недостатньо розробленими також залишаються теоретичні та практичні питання щодо визначення сутності « механізму організаційно - економічного забезпечення» та «системи організаційно-економічного забезпечення», не визначено єдиного підходу до категорійного інструментарію даних категорій, не виділено особливості їх змісту, що разом з невирішеністю окремих наукових та практичних питань в цій області зумовили вибір теми, мети і основних завдань дослідження.

**Формулювання цілей статті.** Метою дослідження обрано упорядкування категорійного інструментарію побудови механізму організаційно-економічного забезпечення управління на засадах системного підходу. Для досягнення поставленої мети дослідження визначено такі наукові завдання:

1) обґрунтувати системний підхід до побудови механізму організаційно-економічного забезпечення управління;

2) узагальнити теоретичні положення щодо сутності понять «механізм організаційно-економічного забезпечення» та «система організаційно-економічного забезпечення»;

3) обґрунтувати системний підхід до вибору інструментарію організаційно-економічного забезпечення управління.

**Виклад основного матеріалу.** Оскільки в економічній літературі [1-10] відсутня чіткість у визначенні змісту механізму організаційно-економічного забезпечення управління, було обґрунтовано системний підхід до побудови механізму організаційно-економічного забезпечення управління та сформульовано такі концептуальні положення підходу, що пропонується:

По-перше, узагальнення проведеного аналізу порівняння ключових слів дефініцій «механізм організаційно-економічного забезпечення» наведено у табл.1. У результаті узагальнення діючих підходів до визначення сутності категорії «механізм організаційно-економічного забезпечення» (табл.1) було зроблено такі висновки:

На основі проведеного аналізу ключових слів дефініції «механізм організаційно – економічного забезпечення» (табл.1) можна зробити наступні висновки: найчастіше дослідники використовують ключове слово «система» (48% з аналізованих авторів). Друге місце по частоті використання належить словосполученням – «сукупність принципів, форм, методів, інструментів; важелів, функцій» (39% з аналізованих авторів).

Порівняння ключових слів категорії «механізм організаційно – економічний забезпечення»\*

№ п/п	Автори	Ключові слова	Підхід
1	2	3	4
1	1.Трофимчук В.О. 2.Голєв М.К. 3.Електроний ресурс 4. Шевченко В.А. 5. Федоренко М.С., Федулова Л. І. 6.Єрмошенко М..М., Ганушак – Єфіменко Л.М. 7.Тридід О.М. 8. Нижник В.М. 9.Волощук Л. О., Кірсанова В. В., Філіппова С. В.	Сукупність важелів, системних відносин; форм, методів, інструментів; функцій; економічних чинників; організаційних та економічних методів	Функціональний, системний
2	1.Сухорукова А. 2.Турило А.А.	Заходи, засіб	
3	1.Філіппова С.В. Ковтуненко К. К.	Поєднання фізичних і віртуальних організаційних механізмів	Функціональний
4	1.Козаченко А. В.	Принципові підходи до організації управління	Ситуаційний
5	1.Гринько Т. В.	Комплекс організаційних форм	Функціональний
6	1.Брюховецька И. 2.Сухорукова А. 3.Йохна М. 4.Ганушак-Єфіменко Л.М. 5. Електронний ресурс 6.Федоренко М.С., Федулова Л. І. 7.Лисенко Ю. 8.Шевченко В.А. 9.Астапова Г.В. 10. Волощук Л. О., Кірсанова В. В., Філіппова С. В. 11. Чепурко В.В.	Система, система загального управління, підсистема менеджменту	Системний
7	1.Тридід А. 2.Єрмошенко М.М., Ганушак-Єфіменко Л.М	Місія.....	Стратегічний
8	1.Шевченко В.А.	Процес, складова управління,	Процесний
9	1.Ленський Е.	Урахування правових норм	Ситуаційний
10	1.Турило А. А.	Конкретний методико-прикладний аспект, конкретний інструмент	Ситуаційний
11	1.Нижник В.М.	Здійснення певних дій	Процесний

\*Складено автором на основі [1,2,3,4,5,6-10 ]

По-друге, оскільки в економічній літературі [2,5,11,12,13,14,15-19] відсутня чіткість у формулюванні категорії «система організаційно-економічного забезпечення», то було узагальнено діючі підходи до трактування «системи». У табл.2 розглянуто порівняння ключових слів у визначенні дефініції «система».

Таблиця 2

Порівняння ключових слів у визначенні дефініції «система»

№ п/п	Ключові слова	Автор
1	Система	1.Волощук Л.О., Кірсанова В.В., Філіппова С.В. 2. Бажин І.З. Дорошенко Г.О.
2	Підсистема (комплекс підсистем, об'єднання, елементів, частин, сукупність об'єктів ) сукупність, множина сукупність	1.Волощук Л.О., Кірсанова В.В., Філіппова С.В.2.Електроний ресурс 3.Економічна енциклопедія 4. Янг.С. 5.Дорошенко Г.О. 6.Федулова В. Г. 7. Безус П. 8.Судомир С.М. 9.Копишинська К.О.10.Сіменко І.В. 11.Сучасний словник іншомовних слів 12. Радянський енциклопедичний словник 13.Філософський словник 14. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера 15.Словник Merriam - Webster's Collegiate Dictionary 16.Словник Merriam – Revised Unabridged Dictionary 17.Новаківський І.І. 18.Великий російський енциклопедичний словник
3	Єдине ціле (цілісність), єдність	1.Сіменко І. В. 2. Сучасний словник іншомовних слів 3. Словник іншомовних слів 4. Велика радянська енциклопедія 5. Радянський енциклопедичний словник 6.Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера 7.Словник Merriam -Webster's Collegiate Dictionary 8. Словник Ушакова Д. 9.Словник Merriam – Revised Unabridged Dictionary 10.Новаківський І.І. 11.Алексєєв А. Н. 12. Мароші М. 13. Акофф Р.14. Дорошенко Г.О.
4	Порядок	1.Сучасний словник іншомовних слів 2. Велика радянська енциклопедія
5	Механізм	1.Волощук Л.О., Кірсанова В.В., Філіппова С.В. 2.Дорошенко Г.О.
6	Сукупність правил, способів, методів розподілу праці, сукупність підрозділів, побудова, сукупність доктрин, ідей чи поглядів,	1.Череп А. В., Панченко О. М., Птіцина Л. А. 2.Новаківський І. І. 3.Бодді Д. 4.Фатхутдінов Р. А. 5.Словник Ушакова Д. 6.Словник Merriam - Webster's Collegiate Dictionary
7	Форма, спосіб організації, форма розподілу праці, сукупність підрозділів	1.Сучасний словник іншомовних слів 2.Мельничук О. С. 3. Гольдштейн Г. Я. 4.Фатхутдінов Р. А.
8	Склад (спеціалізація), взаємозв'язок	1.Владимірова І. Г.

9	Процес	1.Волощук Л.О., Кірсанова В.В., Філіппова С.В.
10	Обробка інформації, управління	1.Мароші М.
11	Певний клас математичних моделей	1.Мароші М.
12	Динамічна «фізіологія»	1.Акофф І.
13	Архітектура підприємства	1.Новаківський І.І. 2. Мароші М.
14	Система оптимального розподілу обов'язків	1.Новаківський І.І.

*\*Складено автором на основі [2,5,11,12,13,14,15-19]*

У результаті узагальнення діючих підходів до визначення сутності «система організаційно-економічного забезпечення» було зроблено такі висновки:

У більшості словників дефініція розглядається, як комплекс, сукупність елементів, підсистем, об'єктів, частин (сучасний словник іншомовних слів, дана економічна енциклопедія, філософський словар, радянський енциклопедичний словник, велика радянська енциклопедія, великий російський енциклопедичний словник, енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера та ін.). У зазначених вище та інших словниках використовується також ключові слова – «єдність, єдине ціле, цілісність».

Більшість авторів розглядають дану категорію, як «підсистема, сукупність частин, елементів, об'єктів» [2,5,6,12,13,14,15,17]. Деякі з них підкреслюють, що це «сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів» [12,14,15]. Інші [11,12,13,14,15] пов'язують «сукупність, комплекс елементів, об'єктів» з єдністю, з єдиним цілим, з цілісністю.

Новаківський І.І. [15] розглядає систему організаційно-економічного механізму з п'яти позицій, як: 1. сукупність динамічно взаємозв'язаних елементів; 2. система оптимального розподілу функціональних обов'язків; 3.соціально-економічна архітектура підприємства; 4. елементи, зв'язки (відносини), рівні й повноваження; 5. сукупність способів, характеристик і законів взаємозв'язків. Слід зазначити, що першу та четверту позицію можна об'єднати.

Волощук Л.О., Кірсанова В.В., Філіппова С.В. [2] пов'язують дану категорію з точки зору системного підходу; як процес та як підсистему менеджменту.

Копишинська К.О. виділяють управління інноваційною системою та вважають, що це «сукупність принципів, методів і форм управлінського впливу на функціонування інноваційної діяльності та підвищення інноваційної привабливості підприємства» [16].

Автори в [6,16] також трактують категорію «система» у інноваційному контексті. Автори вважають, що інноваційна система – це «організованість відносин інноваційності елементів», яка знаходиться у єдності та цілісності з її середовищем.

Череп А.В., Панченко О.М., Птіцина Л.А. розглядають систему організаційно-економічного забезпечення управління підприємством дуже ґрунтовано. Автори трактують дану дефініцію [18], як «сукупність правил формування та діяльності ланок управління і зв'язків між ними» та пов'язують цю категорію з виконанням загальних функцій управління: планування, організації, мотивації та контролю. Ми також пов'язуємо поняття «система організаційно-економічного забезпечення управління» з функціями в класичному сенсі, але ще включаємо до нього функцію регулювання.

Янг С. також пов'язує дану дефініцію з функціями управління та розглядають їх як «сприйняття входів підприємства» [15]. Гольдштейн Г.Я. вважає, що дана дефініція – «це форма розподілу праці» [15] та пов'язує її з виконанням загальних функцій управління. Пов'язують категорію «система управління підприємством» з розподілом праці також Новаківський І.І. та Бодді Д.

Дорошенко Г.О. [12] визначає дану категорію з таких аспектів: 1) як єдність системи; 2) принципи та механізми прийняття рішень; 3) сукупність систем управління та єдиної інформаційної системи. Автор також пов'язує дану категорію з системою мотивації та матеріальним стимулюванням.



Деякі автори (наприклад, Сіменко І.В., Судомир С.М., Новаківський І.І.) трактують це поняття з точки зору цільової підсистеми.

Шевченко В.А. підкреслюють, що система організаційно-економічного забезпечення складається з ресурсного, правового, нормативно-методичного, наукового, інформаційного та технічного забезпечення управління підприємством. У роботі [1] також підкреслюється, що система організаційно-економічного забезпечення формується з таких ж видів підсистем забезпечення. На наш погляд, дана система повинна складатися з економічного, організаційного, ресурсного, інформаційного та функціонального видів забезпечення.

На основі проведеного аналізу ключових слів дефініції «система організаційно – економічного забезпечення» (табл. 2) можна зробити наступні висновки: найчастіше дослідники використовують словосполучення «підсистема, сукупність елементів, частин, об'єктів» (53% з аналізованих авторів). Друге місце по частоті використання належить ключовим словам – «єдине ціле (цілісність), єдність » (41% з аналізованих авторів). На третьому місці (18%) словосполучення «сукупність правил, способів, методів». На четвертому місці – ключові слова «форма, спосіб» (12%). У порівнянні з аналізом ключових слів категорії « механізм організаційно-економічного забезпечення управління» можна зробити наступні висновки: перше місце по частоті використання даної дефініції належить ключовим словам «система» (системний підхід) та «сукупність форм, методів, інструментів. Слід зауважити, що словосполучення «сукупність способів, методів, інструментів» для обох дефініцій використовується найчастіше з інших (для поняття «система організаційно-економічного забезпечення управління» – на другому місці по частоті використання, для категорії «механізм організаційно-економічного забезпечення управління» – на першому місці).

По-третє, у результаті узагальнення результатів морфологічного аналізу дефініцій «механізм організаційно-економічного забезпечення» та «система організаційно-економічного забезпечення», можна зробити висновки, що в

економічної літературі відсутня чіткість у визначенні сутності даних категорій, не виявлено їх особливості та відмінності між ними. Загалом всі трактування поняття «система організаційно-економічного забезпечення» близькі за змістом з категорією «механізм організаційно-економічне забезпечення». Тому під організаційно-економічним забезпеченням управління будемо розуміти сукупність організаційних та економічних методів, процесів та інструментів управління, яка розглядається у комплексі як система формування забезпечення та включає розробку функціональних підсистем для своєчасної реакції на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища з метою підвищення ефективності управління підприємством у відповідності встановлених цілей.

Волощук Л.О., Кірсанова В.В., Філіппова С.В., Дорошенко Г.О. в [2] трактують поняття «система організаційно-економічного забезпечення» як механізм. Волощук Л.О., Кірсанова В.В., Філіппова С.В. вважають, що механізм, система та забезпечення «мають синонімічний зміст» та являються «забезпеченням системи менеджменту, для прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень». Але автори підкреслюють, що дані категорії повинні відрізнятися одна від одної, мати різні сутності та зміст.

По-четверте, виявлено відмінності категорії «механізму організаційно-економічного забезпечення» від категорії «система організаційно-економічного забезпечення». По-перше, всередині забезпечення є механізм. По-друге, системний підхід ширше ніж сам механізм. Категорія «система організаційно-економічного забезпечення» значно ширше ніж категорія «механізм організаційно-економічного забезпечення».

**Висновки.** Запропонований системний підхід до понятійно-категорійного аналізу організаційно-економічного забезпечення управління дозволив отримати наступні наукові результати: визначити відмінності категорій «механізм організаційно – економічного забезпечення» та «система організаційно-економічного забезпечення» та встановити взаємозв'язки між ними; упорядковано набір інструментів для організаційно-економічного

забезпечення управління; подано авторське трактування категорії організаційно-економічне забезпечення.

### Список використаних джерел

1. Сучасні технології управління розвитком України: механізми, реалії, перспективи: колект. моногр. / заг. ред. Т.В. Гринько. Дніпропетровськ: Біла К. О., 2016. 504 с.
2. Волощук Л.О., Кірсанова В. В., Філіппова С.В. Аналітичні інструменти управління інноваційним розвитком промислового підприємства: монографія / Л.О. Волощук, В. В. Кіранова, С В. Філіппова. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2015. 180 с.
3. Трофимчук В. О. Організаційно-економічне забезпечення підвищення ефективності поведження з відходами в Україні. Автореф. дис....к-та екон. наук: 08.00.06 / В. О. Трофимчук. Київ. нац.. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2013. 20 с.
4. Голев М. К. Організаціо-економічний механізм забезпечення ефективного функціонування підприємств на фондовому ринку: Автореф. дис....к-та екон. наук: 08.06.01 / М. К. Голев. Тернопіл. академія народного господарства. Тернопіль, 2003. 22 с.
5. Бібліотека українських автореферат [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://librar.org.ua> (дата звернення: 20.12.2017)
6. Управління інноваційним розвитком підприємства: монографія / Федоренко В.Г., Федулова Л.І., Безус П.І., Федоренко С.В., Сотнікова О.В., Пінчук Ю.В., Пінчук Ю.Б., Федоренко М.С., Палиця С.В.; заг.ред. В.Г.Федоренко, Л.І. Федулової. К.: ТОВ «ДСК центр», 2014. 346 с.
7. Єрмошенко М. М., Ганущак – Єфіменко Л. М. Економіка та управління інноваційною діяльністю: навчальний посібник / М. М.Єрмошенко, Л. М. Ганущак – Єфіменко. К. : Національна академія управління, 2011. 528 с.
8. Пономаренко В. С., Тридід О. М., Кизим М. О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: монографія / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим. Х.: Інжек, 2013. 328 с.

9. Інноваційне управління промисловими підприємствами в системі ефективного використання конкурентного потенціалу: монографія / за наук.ред. д-ра екон.наук, проф., В.М. Нижник. Хмельницький : ХНУ, 2014. 547 с.

10. Філіппова С. В., К. В. Ковтуненко, Л. О. Волощук, С. А. Нізяєва, Г. О. Башинська. Організаційно-економічне забезпечення комерціалізації результатів науково-технічних досліджень вищих навчальних закладів та їх наукових підсох\зділів, що сприяє інноваційному розвитку України: монографія / С. В. Філіппова, К. В. Ковтуненко, Л. О. Волощук, С. А. Нізяєва, І. О. Башинська. Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2012. 326 с.

11. Азарян Е.М. Система управління промисловим підприємством в умовах стратегічного партнерства: монографія / Е.М.Азарян, М.Д. Крамчанинова. Донецьк: ДонГУЕТ, 2006. 156 с.

12. Ефективність системи управління підприємством: теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації: монографія / за заг. ред. Г. О. Дорошенко. Харків: Видавництво «НТМТ», 2014. 424 с.

13. Судомир С. М. Формування системи управління розвитком сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія: монографія. К.: ЦП «Компринт», 2015. 469 с.

14. Науково – методичні аспекти обліково – аналітичної системи підприємства: монографія / В.В. Немченко, Ф.А. Трішин, Л.В. Іванченкова, Н.М. Купріна, Г.О. Ткачук та ін.; за заг. ред. докт. екон. наук, проф. В. В. Немченко. Одеська національна академія харчових технологій. Одеса: Фенікс, 2016. 252 с.

15. Новаківський І.І. Система управління підприємством в умовах становлення інформаційного суспільства: монографія / І. І. Новаківський. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 316 с.

16. Копишинська К.О. Управління інноваційними системами підприємств машинобудування: автореф. дис....к-та екон.наук: 08.00.04. Київ. Нац. техн.. ун-т. України «КПІ» Донецьк, 2016. 25 с.

17. Сіменко І. В. Якість систем управління підприємствами: методологія, організація, практика: монографія / І. В. Сіменко. Донецьк: ДонНУЕТ. 2009. – 394 с.

18. Череп А. В., Панченко О. М., Птіцина Л.А. Інформаційне забезпечення в системі управління промисловим підприємством: монографія / А. В. Череп, О. М. Панченко, Л. А. Птіцина. К.: Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. 266 с.

19. Tidd D., Bessant D., Pavitt K. Managing innovation / D. Tidd., D. Bessant., K. Pavitt. 2011. P.3.